

культурної спадщини. На нашу думку, потрібно врегулювати це важливе питання, шляхом визначення та відповідного закріплення вичерпного переліку підстав припинення права власності в єдиному нормативному акті – Цивільному кодексі України з подальшою їх деталізацією у галузевому законодавстві (Numerus Clausus).

Музика Т. О., аспірантка кафедри цивільного права №2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ФОРМА ЗДІЙСНЕННЯ ВИБОРУ В АЛЬТЕРНАТИВНОМУ ЗОБОВ'ЯЗАННІ

1. Відповідно до ст. 205 ЦК України правочин може вчинятися усно або в письмовій формі. Правочин, для якого законом не встановлена обов'язкова письмова форма, вважається вчиненим, якщо поведінка сторін засвідчує їхню волю до настання відповідних правових наслідків. У випадках, встановлених договором або законом, воля сторони до вчинення правочину може виражатися її мовчанням.

Здійснення вибору в альтернативному зобов'язанні підлягає загальним правилам вчинення правочинів, однак має свої особливості, обумовлені специфікою альтернативного зобов'язального правовідношення. Тому вважаємо необхідним розглянути можливість застосування тих чи інших форм вчинення правочину для здійснення вибору в альтернативному зобов'язанні.

2. Форма здійснення вибору може бути як усною, так і письмовою. Вибір може бути здійснений за допомогою конклюдентних дій або мовчанням. Існує думка, що форма підстави виникнення альтернативного зобов'язання не має впливати на форму здійснення вибору. Аргументовано це так: по-перше, певні підстави через їх правову сутність не можуть впливати на вибір (наприклад, внаслідок заподіяння шкоди); по-друге, тому що вибір не є правочином, а отже не може бути прямої залежності в тому, що його форма повинна відповідати формі правочину, що був підставою виникнення альтернативного зобов'язання.

Зокрема В. С. Петров, розрізняючи власне вибір і повідомлення про вибір, стверджує, що оскільки вибір не є одностороннім правочином, для

його дійсності немає необхідності, щоб волевиявлення того, хто здійснює вибір було б адресоване будь-кому. Тобто дійсність правочину не визначається адресованістю волевиявлення, тому «оболонка», у якій волевиявлення буде висловлене, також не повинна мати значення для дійсності вибору, якщо сторони альтернативного зобов'язання не домовились про інше. Більш важливим і значущим для сторін вчений називає форму, у якій буде, в окремих випадках, здійснене повідомлення про здійснення вибору. Тому В. С. Петров пропонує вирішити це питання за аналогією з нормами про форму правочинів, а саме залежно від вартості обраного предмета виконання. Інша форма повідомлення може бути прямо визначена сторонами альтернативного зобов'язання. Вважаємо таку позицію правильною.

Тобто повідомлення про вибір має бути вчинене в письмовій формі у разі, якщо наступне виконання за своєю вартістю перевищує у двадцять і більше разів розмір неоподаткованого мінімуму доходів громадян. Крім того, вважаємо за необхідне відзначити, що відповідно до ст. 208 ЦК України, вибір має вчинятися у письмовій формі, якщо альтернативне зобов'язання існує між юридичними особами, а також між юридичною та фізичною особою.

Усе вищесказане може бути застосоване й до випадків, коли суб'єктом права вибору є третя особа. Але в цьому разі третя особа повинна повідомити про вибір як кредитора, так і боржника за альтернативним зобов'язанням.

3. Вибір може бути вчинений також за допомогою конклюдентних дій. Йдеться про випадки, коли виконання боржником обраної дії, що становить об'єкт альтернативного зобов'язання та не потребує жодних попередніх підготовчих дій з боку кредитора. В цьому разі слід розглянути два варіанти руху зобов'язання. Так, боржник, який має право вибору може власне виконати одну з визначених в альтернативному зобов'язанні дій – повністю або частково (звісно, якщо часткове виконання не суперечить суті зобов'язання і проти цього не заперечує кредитор). У разі якщо боржник виконує одну з дій повністю, фактично повідомлення про вибір збігається в часі з виконанням альтернативного зобов'язання. У разі ж якщо боржник виконує частково одну з дій, що становлять об'єкт альтернативного зобов'язання, це свідчить про те, що він вчинив вибір на користь саме цієї дії. Повідомлення про вибір вчинене, але альтернативне зобов'язання ще не виконане. При цьому борж-

ник не може бути примушений виконувати іншу дію і не має права завершити виконання альтернативного зобов'язання, виконуючи іншу дію (якщо про інше не домовиться з кредитором). Зокрема, в зарубіжних законодавствах можливість виконати альтернативне зобов'язання, здійснивши частково одну дію, а частково іншу, заперечується. Зокрема, у § 266 Германського цивільного уложення зазначено, що боржник не має права на часткове виконання зобов'язання; у ст. 1191 ЦК Франції визначено, що боржник не може примусити кредитора прийняти частину одного або частину другого предмета виконання; ст. 1285 ЦК Італії, що боржник в альтернативному зобов'язанні ... не має права примусити кредитора прийняти частину одного й частину другого предмета виконання; ст. 1547 ЦК Квебека – боржник не може виконати або бути примушений до виконання стосовно частини одного й частини другого предмета. Тобто повідомлення про вибір може бути вчинене різними способами. Тому, якщо суб'єктом вибору є боржник, і він надає частину одного з предметів виконання, дії боржника мають бути розглянуті як здійснення вибору за допомогою конклюдентних дій. Однак існує думка, що внаслідок специфіки альтернативного зобов'язання кредитор, на відміну від загального правила, не може відмовитися прийняти часткове виконання, у разі якщо воно свідчить про вибір. Така відмова означатиме, що кредитор взагалі відмовляється прийняти будь-яке виконання за альтернативним зобов'язанням. Натомість вважаємо таку думку необґрунтованою, оскільки немає нічого складного для боржника в тому, щоб повідомити кредитора про свій вибір в усній або письмовій формі, а через деякий час виконати зобов'язання шляхом обраної дії.

Крім того, вважаємо, що оскільки неможливо виконати або вимагати виконання частини одного й частини другої дії, в законодавстві слід передбачити норму про те, що в разі часткового виконання однієї з дій (що свідчить про вибір), якщо боржник не виконує частину дії, що залишилась, протягом розумного строку, кредитор може повернути часткове виконання й заявити вимогу про здійснення виконання повністю іншою дією. Причому причини, за якими сторона не виконує частину, що залишилась, можуть бути будь-якими, крім тих, коли неможливість остаточного виконання спричинена винними діями кредитора.

4. Якщо ж суб'єктом вибору є кредитор, а боржник здійснює на його користь часткове виконання частиною одного з предметів виконання, бездіяльність кредитора повинна розглядатися як здійснення вибору

шляхом мовчання. Крім того, вибір може бути вчинений шляхом мовчання й у разі, якщо про це прямо зазначено в договорі – як додаткова гарантія для сторони, яка не має права вибору. Зокрема, в разі якщо сторона, яка має право вибору, до визначеного в договорі терміну не повідомить другу сторону про вибір конкретної дії, то вважатиметься, що уповноважена сторона обрала одну із заздалегідь визначених дій, що становлять об'єкт виконання.

Панченко І. М., асистент кафедри гуманітарних дисциплін Херсонської державної морської академії

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМОЕ МАЙНО ЗА НАБУВАЛЬНОЮ ДАВНІСТЮ

Набувальна давність як поняття на законодавчому рівні вперше з'явилося в чинному ЦК України, що пов'язано із потребами цивільного обороту. До прийняття чинного ЦК річ, що потрапила до незаконного володільця, не могла повернутися в цивільний оборот без прямого порушення прав власника, та й сам власник внаслідок пропуску позовної давності чи з інших причин не міг повернути собі володіння, не порушивши правил, встановлених для захисту прав незаконного володільця¹. Лише шляхом введення в обіг поняття «набувальна давність» стало можливим вирішувати подібні спірні ситуації.

Саме тому, на сьогодні досить важливим та актуальним є питання щодо можливості звернення особи із позовом про визнання права власності за набувальною давністю. Перш за все окреслимо суб'єктний склад за даним позовом.

Позивачем за даною категорією справ виступає фізична або юридична особа (незаконний володільець), яка добросовісно, відкрито та безперервно володіла чужим майном протягом встановленого законом строку. Слід відзначити, що позивачем за даною категорією справ не можуть виступати: держава Україна, Автономна Республіка Крим та території-

¹ Хопта С. Ф. Набувальна давність у контексті правозастосовної практики / С. Ф. Хопта, Д. Д. Луспеник. // Часопис цивільного і кримінального судочинства. – 2012. – № 5 (8). – С. 82.